

שותפות גורל חד-סטרית - מבקשי מקלט ופליטים בזמן המלחמה

תמונת מצב

נובמבר 2023

הפשעים המחרידים שבוצעו ע"י חמאס ביום שבת ה-7.10.2023 נגד אזרחים חפים מפשע בהם ילדים, נשים וקשישים, הם בלתי נתפסים והכאב והאבל עצומים. המתקפה הברוטאלית של חמאס והמלחמה שפרצה בעקבותיה לא הבדילו בין אוכלוסיות, וגם בקרב הפליטים ומבקשי המקלט יש הרוגים, נפגעים, שכולים ונעדרים, בהם שני מבקשי מקלט שנרצחו על ידי חמאס בשדרות ב-7.10, ונעדר אחד. בנוסף, פליטים רבים התפנו מבתיהם או שעודם גרים באזורי הלחימה. ב-7.10 [חירף](#) מולוטה צגאי, מבקש מקלט מאריתריאה, את נפשו והציל את חייו של סא"ל י' שנפגע מירי חמאס. לאחר אותה שבת ארוכה, [נרתמו](#) מבקשי המקלט למאמץ החברה האזרחית לסייע לנפגעים, ובכלל זה אספו תרומות מזון, סייעו בקטיף הפירות והירקות בהתנדבות, ועוד. צגאי ומבקשי המקלט האחרים הם עשו זאת מתוך תחושה אמיתית של שותפות גורל עם החברה הישראלית שבקרבה הם חיים כבר קרוב לשני עשורים. עלינו לוודא כי שותפות זו לא תהיה חד-כיוונית וכי בהנגשת הטיפול והסיוע, אף קהילה, לרבות קהילת מבקשי המקלט והפליטים, לא נשארת מאחור:

בישראל חיים היום כ-70,000 מבקשי מקלט, פליטים וילדיהם, כאשר מרביתם מאריתריאה, אוקראינה וסודן. הם עזבו בחטף את משפחותיהם והשאירו מאחור את כל רכושם, כשהם נמלטים ממולדתם, בורחים משלטון צבאי אכזרי, ממלחמות, רצח עם, אונס, שוד ורצח. הם מתמודדים מדי יום עם נסיבות החיים הטראומטיות שמהן נחלצו, ומצויים גם בישראל במלחמת הישרדות. מבקשי המקלט והפליטים חיים בישראל כחוק, תחת הגנה קבוצתית מפני הרחקה לארצות המוצא שלהם, אך אינם זכאים לקצבאות ביטוח לאומי, ביטוח בריאות ממלכתי ולמרבית שירותי הרווחה.

במיוחד בימים קשים אלה, מרבית מבקשי המקלט הפונים וזקוקים לסיוע מגיעים מהקבוצות הפגיעות ביותר: ניצולי עינויים, אנשים עם מוגבלות פיזית, נפגעי נפש, חולים, אנשים על רצף הזנות, דרי רחוב, משפחות חד הוריות, נשים הסובלות מאלימות במשפחה, בני נוער וקטינים ועוד. כמו כן, למעלה מ-52% מהנזקקים לסיוע הן נשים.

אלה האתגרים והחסמים המרכזיים שזוהו בקרב קהילות מבקשי המקלט והפליטים:

- **הדרה מתוכנית ייעודיות של סיוע כלכלי** - על פי הנתונים שבידינו, ההערכה היא כי כ-1,200-1,000 מבקשי מקלט מאריתריאה ומסודן התגוררו ביישובי העימות בדרום ערב המלחמה, (בעיקר בשדרות ובאשקלון). למיטב ידיעתנו אין למשרדי הממשלה או לרשויות המקומיות הרלוונטיות מידע מלא על מספר מבקשי המקלט שהתפנו מיישובים אלה, אך לפי המידע שנאסף בא.ס.א. ובארגונים שותפים כ-300 מהם לפחות התפנו מבתיהם מאז פרוץ המלחמה. ואולם, מי שהתפנו, לא קיבלו את הסיוע הכספי שניתן לאזרחי ישראל במצב דומה. כיום קיימות שתי תכניות סיוע למי שפנו מאזורי סכסוך: [סיוע כספי חד פעמי למי שפונה מיישובים עד 7 ק"מ מרצועת עזה](#) (סיוע של 1,000 ש"ח לאדם ותקרה של 5,000 ש"ח למשפחה), ו**סיוע כספי מורחב למפוני הדרום והצפון** - בסך כולל של 200 ש"ח ליום למבוגר ו-100 ש"ח ליום לילד. שתי התכניות הללו אינן נגישות למבקשי מקלט שהתגוררו והתפנו מן היישובים הרלוונטיים.
- **אובדן הכנסה והיעדר רשת ביטחון כלכלית וסוציאלית** - המצוקה הכלכלית שקבוצות מבקשי המקלט והפליטים מצויות בה הולכת וגוברת: כאמור, קבוצות אלו אינן זכאיות כמעט לשום

שירותים חברתיים ובריאותיים, ובראשם קצבאות ביטוח לאומי, ביטוח בריאות ממלכתי ומרבית שירותי הרווחה. על כך צריך להוסיף, כי בחלוף חודש וחצי אל תוך המלחמה, רבים ממבקשי המקלט והפליטים איבדו את מקומות העבודה שלהם במסעדות, קניונים ומקומות אחרים, בין אם משום שהמעסיק סגר את בית העסק בגלל המלחמה ובין אם משום שהוצאו לחל"ת או פוטר בגלל המצב. עבור קהילת מבקשי המקלט, אובדן מקום העבודה משמעו לא רק היעדר פרנסה אלא גם אובדן ביטוח הבריאות (המובטח להם בחוק על ידי המעסיקים). לכן, עבור מבקשי מקלט רבים משכורת אוקטובר לא נכנסה או שהצטמצמה מאוד.

הצפי הוא שככל שהמשבר יימשך זמן רב יותר, כך תתגבר ההידרדרות במצבם הכלכלי של מבקשי המקלט. חוסר הביטחון התזונתי, שכבר משתולל בקרב הקהילות הללו, יגבר עוד יותר, וכך גם המחסור במוצרים בסיסיים, לרבות חיתולים ופורמולות לתינוקות, ויהיו יותר ויותר מקרים של אנשים שלא יוכלו לשלם את שכר הדירה ויאלצו להתפנות מבתים.

- **היעדר גישה למגורים בטוחים** - ההפגזות של חמאס לא פסחו על מבקשי מקלט שהם תושבי הדרום. חלקם התפנו, ובזכות ארגוני חברה אזרחית, פעילים ואזרחים, קיבלו מחסה במקומות אחרים בארץ, אם כי בחלוף כ-7 שבועות, עוד ועוד מהם מקבלים הודעות כי מארחיהם – יישובים ואנשים פרטיים – לא יוכלו להמשיך לארח אותם ללא תשלום (לעיתים, אפילו בסדר גודל של 150 ש"ח לאדם ליום). כך, מבקשי מקלט מאשקלון שהתפנו עם פרוץ המלחמה לניצנה, נאלצו בעל כורחם לשוב לאשקלון (המופגזת כמעט מדי יום), כי היישוב לא יכול להמשיך לארח אותם בחינם, ובהיעדר סיוע ממשלתי (כשל מפוני אשקלון ללא ממ"ד שהם אזרחים) למותר לציין שאין ביכולתם של מבקשי מקלט לשלם עבור האירוח.

- **היעדר גישה למקלטים ולממ"דים** - לרוב מבקשי המקלט בישראל אין גישה למקלטים או לחדרי בטיחות מתוגברים ("ממ"די"). לעתים קרובות הם גרים בדירות צפופות הממוקמות בבניינים ישנים ושבריריים של שכונות בעלות מעמד סוציו אקונומי נמוך. רבים מציינים שאין מקלטים זמינים קרוב מספיק למקומות מגוריהם.

- **הידרדרות מואצת בבריאות הנפש** - יום שבת (7.10.2023) היה אחד הימים המפחידים והטראומטיים בתולדות ישראל. כאמור, מבקשי המקלט שרדו טראומות קשות, מלחמות, רצח עם ומעשי זוועה אחרים שאילצו אותם לעזוב את בתיהם ולבקש מקלט בישראל. רבים מהם היו קורבנות של סחר בבני אדם ועינויים אכזריים. מבחינתם, ההתקפה האכזרית של חמאס פירושה לחיות מחדש את הטראומה. עבורם, ההתמודדות הנפשית עם המלחמה היא לעתים כפולה ומכופלת. כך מספר מ', מבקש מקלט אריתראי, שהתפנה מאשקלון עם אשתו ובנותיו לאחר פגיעה ישירה של רקטה בדירה בה חיו (עד ה-7.10):

- *"לאשתי זה העלה זכרונות מהעבר, היא לא מצליחה לתפקד, לא ישנה בלילה. גם הבנות שלי מפחדות ולא יוצאות מהבית... בהתחלה עזבנו לחברים שגרים באור יהודה, ישנו שם על הרצפה, אבל לא נשארנו שם כי הילדות שלי פחדו והקיאו כל פעם שהייתה אזעקה".*

נכון להיום, מ' ומשפחתו טרם קיבלו פיצוי על רכושם שנפגע בהפגזה או סיוע כלכלי בשל הצורך להתפנות, למעט פינוי ראשוני למלון באשקלון מיד לאחר ההפגזה. עוד ראוי לציין כי גם בימי שגרה, למבקשי מקלט בישראל יש גישה מוגבלת לשירותי בריאות הנפש, על אחת כמה וכמה - בימינו.

כל האמור מגביר את הסיכון כי קהילות הפליטים ומבקשי המקלט, המוחלשות והפגיעות ממילא, ייקלעו למשבר הומניטרי חמור בעקבות המלחמה, כפי שקרה בתקופת הקורונה. מדינת ישראל צריכה לכלול גם את קהילות מבקשי המקלט והפליטים בתוכניות הכלכליות, במענקים, בתוכניות להסבה והכשרה מקצועיות וכדומה. על הממשלה:

- למפות את כל המתפנים מקרב אוכלוסיות מבקשי המקלט ולרכז את צרכיהם.

- למפות סוגיות הומניטריות הקשורות למשבר הכלכלי הפוגע קשות בקהילות אלה, ולבנות תוכנית התערבות מותאמת על מנת להפחית את המצוקה ההומניטרית שלהן בטווח הקרוב.

- לכלול את מבקשי המקלט והפליטים בכל תוכניות הסיוע. בתוך כך:

- לכלול אותם בכל תוכנית חירום כלכלית לסיוע לשכירים שנפגעו בשל המלחמה וצמצום הפעילות במשק. כמו כן, קריטי להסדיר את שירותי הבריאות למבקשי המקלט כדי לאפשר נגישות לטיפול רפואי ללא תלות במצב תעסוקתי.

- לכלול את מבקשי מקלט בשתי תוכניות הסיוע האמורות לעיל: סיוע כספי חד-פעמי למי שהתפנו מיישובים עד 7 ק"מ מעזה, וסיוע כספי ממושך למתפנים מהדרום ומהצפון.

- לכלול את מבקשי מקלט בתוכניות של הסבה והכשרה מקצועיות שנועדו למילוי מקום חסר בעבודות החיוניות במשק (לרבות בתחומים כמו חקלאות, מלונאות, חינוך), לרבות בתוכניות למתן תמריצים כספיים לעובדים שיעברו לעבוד במקצועות הדרושים.

כשם שמלחמות ומגיפות לא מבחינות במעמד האזרחי של אנשים, במוצאם, לאומם, דתם או צבעם, כך גם המדינה צריכה לתת מעטפת לכל מי שנפגעו מהמתקפה הברוטאלית של חמאס. אסור ששותפות הגורל עם מי שחיים בקרבנו כבר קרוב ל-20 שנה תהיה חד-כיוונית - על מדינת ישראל לדאוג שכל מי שנפגעו ב-7.10 ובמלחמת חרבות ברזל - לרבות קהילות מבקשי המקלט - יטופלו וישוקמו.

לפרטים נוספים:

עו"ד אורלי לוינזון-סלע, א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל
050-6232586, orly@assaf.org.il

הדר אביאל, א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל
050-6874887, hadar@assaf.org.il